

SPROG PÅ TVÆRS AF GENERATIONER

OLE LAURIDSEN
LEKTOR EMERITUS I UNDERVISNING OG LÆRING

Det har altid været galt med de unges sprog – lige siden mennesket sprang ned fra træerne. Men er forskellen på unge og ældres måde at kommunikere på virkelig så stor, som vi går og bilder os ind?

Vi 5,8 millioner danskere bruger dansk i vores indbyrdes kommunikation. Selvfølgelig kan vi forstå hinanden fra kyst til kyst, men alligevel mærker man hurtigt forskelle i det sprog, der bruges. Jyder taler ikke helt det samme dansk som sjællændere og østjyder ikke helt det samme dansk som sønderjyder. Der er variationer i udtale og tonegang – somme tider også i ordvalget: Vi har forskellige dialekter/regionalsprog. En person med en lang uddannelse taler ofte på en anden måde end en person med en kort uddannelse, for der kan være forskelle i udtale, ordforrådets omfang og i kompleksiteten af sætninger: Vi har forskellige sociolekter. Indvandrere taler tit anderledes end etniske danskere med en anden udtale og andre ord, tit præget af deres modersmål: Vi har forskellige etnolekter. Endelig taler unge og ældre ikke helt det samme dansk, for også her kan der være afvigelser især i udtale og ordforråd: Vi har forskellige kronolekter, og det er dem, vi her skal se lidt nærmere på. Vi begrænser os af pladshensyn til det talte sprog.

Lad det straks være sagt: Der er reelt ikke voldsomt store forskelle mellem unges og ældres sprog – også selvom mange ældre mener det. 'Ungdommen ødelægger vores modersmål', stønner den ældre ge-

neration. Men de glemmer, at målet for deres brok dækker over småting og mest af alt er et spørgsmål om smag.

En vigtig forskel er tempoet. Unge taler klart hurtigere end ældre, hvilket ofte slører udtalen lidt, så ældre har svært ved at følge med. Det kan nu også knibe for unge indbyrdes. Tempo er tidens trend, alt skal gå stærkt, men det er selvfølgelig uheldigt, når tempoet hindrer kommunikationen. Sideløbende sker der lydudviklinger, som det også kan være svært for ældre at sluge: -r- forsvinder fx i ord som no(r)mal, vu(r)dere, vejru(s)gt [vææudsigt] og ærgerlig [ærvli], og det bløde D bliver hos mange unge så blødt, at det næsten forsvinder i halsen. Samtidig udtaler mange unge bogstavet L som i 'lampe' meget tykt, næsten som på engelsk.

Sjovt nok er lydudviklinger ikke altid så nye, som vi tror. Fx er den såkaldt moderne udtale af ord som præst og cigaret med en a-lyd ([prast], [cigarat]) frem for e-lyd slet ikke moderne, for man ved fra håndskrevne kilder, at den var gængs i København omkring 1850. Til gengæld er den nu om dage meget almindelig, og det skyldes måske, at den har rod i arbejderklassens københavnsk, der efter 1968 blev grundlaget for mange unges sprog.

Ordforrådet udvides, og unge bruger ord, som ældre ikke kender – fortrinsvis fra engelsk, mange ældres yndlingsaversion, og tit med rod i de unges egen verden. Gode, gamle danske ord skifter betydning, og ikke mindst de såkaldte pendulord bringer mange

ældres blod i kog. Pendulord er ord, der skifter fra en betydning til den stik modsatte: heriblandt forfordele, der for ældre normalt betyder 'snyde nogen for noget', mens det for unge betyder 'begunstige', og godt (som i godt 100 kr.), hvilket ældre opfatter som 'mere end' og yngre som 'mindre end'.

Det har som sagt altid været galt med ungdommen. Men det er ungdommen, der bærer sproget videre, og sprog udvikler sig konstant. Det må den ældre generation acceptere. Ældre har også været unge engang og talt et sprog, deres forældre ikke brød sig om. Vi bruger sprog til at definere vores tilhørsforhold: her ung over for ældre. Sådan har det altid været, og sådan vil det altid være. Det må de unge i dag også engang måtte sande.

